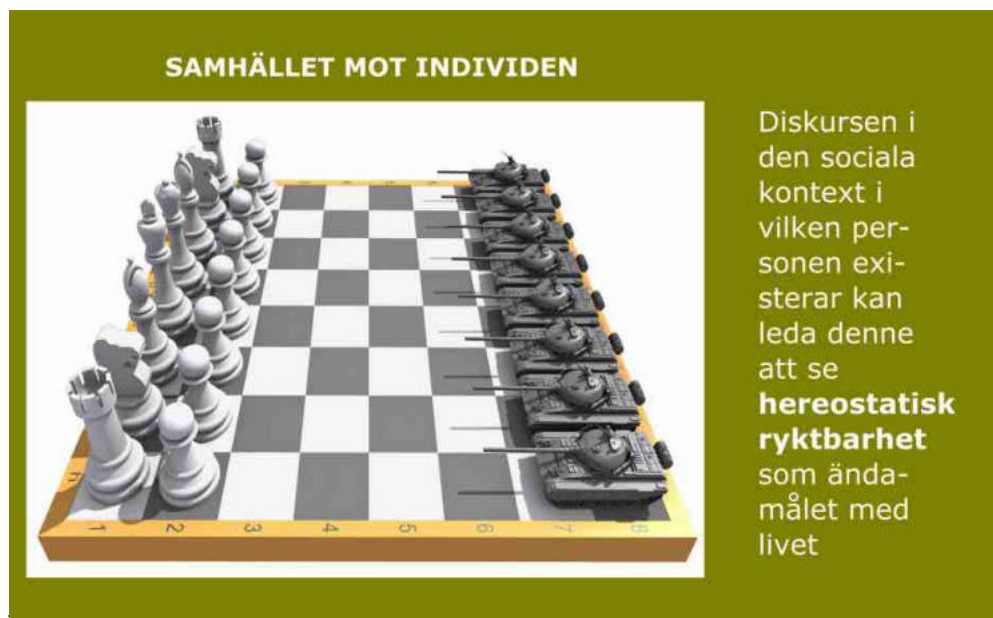

Våldet som socialt fenomen

av Bengt-Åke Wennberg

TV4 har i dag 15 april 2012, påpassligt inför Breivikrättegångarna i morgon, tagit upp de många skolskjutningar som förekommit. Bland annat den i Colombine och den i Finland där gärningsmännen med berätt mod dödade ett stort antal kamrater och lärare. Man intervjuade professor Peter Gill som arbetar på Gävle högskola och som ägnat sin forskning åt dessa frågor.

Ämnet är omfattande. Att skeendet är känslomässigt berörande får inte betyda att vi stänger av möjligheterna att intellektuellt tränga in i hur dessa typer av skeenden genereras och hur de sociala förhållanden ur vilka de uppstår berör oss som medborgare – även om vi aldrig själva utsätts för sådant våld, eller kommer att bli utsatta för det.

Alltså: Detta är mitt medborgaranspråk.

Tack TV4 – bra. Men alldeles för lite. Jag menar att vi i samhället både med hjälp av experter som Peter Gill, med massmedia och med vanlig allmänhet måste ha en mer djupgående diskussion – alltså inte den trivialisera och naiva debatt mellan de politiska partierna som nu förs – om de

två institutioner som har våldsmonopol i Sverige, Försvarsmakten och Polisen. En seriös sådan diskussion skulle förmedla mer insikter till oss medborgare om våldets natur än alla föreläsningar och böcker i världen. Jag återkommer till det.

Nu till Peter Gill. Denna typ av intervjuer brukar leda till att intervjuaren (som ofta ser sig som den som vet i förhållande till den som lyssnar) ställer frågor utifrån sin förmodade kunskap om vad "vi andra" borde veta som "experten" skall svara på. Risken är då att intervjun bara förstärker existerande fördomar och okunnighet. Detta klarade man sig elegant undan just i denna intervju – men ändå.

Färgad av den psykiatriska undersökning som gjorts av Breivik och som kommer att diskuteras under rättegången var förstas intervjuarens första fråga "Vad är det för människor som kan göra sådana dåd – vad har dom för gärningsmannaprofil?" Bakom denna fråga finns ett underförstått antagande. Om det hade funnits en sådan profil så hade "nån och man" kunnat sortera ut de tänkbara gärningsmännen på en gång och så hade problemet för oss andra varit ur världen. Nu tycker jag det är lite kränkande för oss tittare att intervjuaren tror att vi anser att denna fråga och detta antagande är relevant – men låt gå för det.

Gills svar var tydligt och klart. Det upprepades för säkerhets skull om och om igen. Han lyckades undvika att falla i fällan att indirekt bekräfta fördomen vid flera tillfällen. Han konstaterade att de genomgripande undersökningar som gjorts visar att det inte går att fastställa en sådan generell profil. Vad man träffar på när man undersöker gärningsmännen är pojkar och flickor som är som pojkar och flickor är mest. De är visserligen avvikande. De tänker och beter sig annorlunda men de har ingen speciell personlighetsprofil, hjärnskada, barndomstrauma eller ärftlig defekt.

Vad som enligt Gill sticker ut är att de, precis som Breivik, har en inneboende önskan [om herostratisk ryktbarhet](#). (Kolla länken om Du vill veta mer om det) De är annorlunda men inte tillräcklig annorlunda för att sticka ut. De har blivit sårade i sin stolthet och sin känsla av betydelse i förhållande till de andra på skolan och vill genom dåden bli berömda. De har tänkt på och planerat dåden länge. Detta har skett i hemlighet men på grund av sin starka önskan om berömmelse och makt har de inte alltid kunnat kontrollera denna drivkraft. De "läcker" därför på olika sätt

information om sina planer. Detta skulle kunnat uppmärksammas av omvärlden om man förstått signalerna.

Motmedlet är därför enligt Gill inte att försöka sortera ut tänkbara gärningsmän och tidigt motverka att de blir som de blir. Motmedlet är att man i den sociala omvärld i vilken personerna för tillfället befinner sig förstår och uppmärksammar de sociala mekanismer mellan dem och omvärlden som är i spel. Så länge man tror att det skulle gå att skylla på personligheten och därmed lägga ansvaret på omständigheter, uppfostran, föräldrar, bakgrund, psykologer mm så behöver man ju inte det. Då kan man vända bort blicken och sitta på läktaren.

Nu till nästa tema för denna blogg – nämligen det mer omfattande våldet i vår samtid och den försvarspolitik som vi som svenskar skall stå bakom. Diskussionerna i Sverige om detta mer allvarliga våld är generande naiva.

Politiker skall nu stämmas inför konstitutionsutskottet för avtal med Saudiarabien om en vapenfabrik. Detta kommer därför av omvärlden, och också av oss medborgare, att tolkas som att våra förtroendevalda anser detta vara den viktigaste frågan för svensk försvarspolitik. Om så är fallet är detta inte hedrande för våra politiker. Det är både absurt och skrämmande. Jag hoppas inte det. Upp till bevis – kära politiker.

Intervjun i TV4 var bra men den visar tydligt genom de frågor som där behandlades vilken ankdamm Sverige är när det gäller offentliga diskussioner om våld och våldsanvändande. Särskilt flagrant är denna naivitet i försvarsdebatten. Där är det inte våra svenska fredliga skolor och ganska osannolika våldsdåd vi måste bry oss om. Försvarsdebatten handlar om att våra barnbarn, barn och makar direkt kan hamna i våldet och deltaga i det. De skall våga livet i situationer som präglas av våld *utan att vi andra egentligen vet varför* och utan att våra politiker samtalar med oss om detta. De käbblar istället om formuleringar och vapenexport som om detta vore det viktigaste.

Steven Pinters redovisar i sin nya bok, [The better angels of our nature, som recenserats av Fredrik Melton i understrecket i SvD den 12 april 2012](#), att världen när det gäller våldsanvändning ständigt blivit bättre. Situationen har succesivt förändrats. Det finns också en bedövande mängd annan litteratur och forskning om detta. De industriella krigen

har upphört och vi har fått en helt annan typ av våldsanvändning. Den politiska kartan har radikalt förändrats. Det har blivit bättre men det finns helt nya problem för vår tid som nu måste lösas.

Denna förändring borde för länge sedan ha uppmärksammats av våra politiker och initierat en helt ny debatt. Vi medborgare borde få vara med och förstå vilket våldsprivilegium stat, polis och försvarsmakt skall ha för att i vår tid på bästa sätt hantera framtida våldshändelser och medverka till en bättre värld. Vi medborgare representerar Sverige i dessa frågor. Vi måste alla veta var vi står och vad vi kan säga. Jag tror inte det är en bra idé att medverka till att svenska medborgare genererar ett behov av en hereostatisk ryktbarhet.

Som Gill påpekade. Vi är inte vaccinerade för skolskjutningar. De kan inträffa förr än vi anar. När det gäller det våld som utövas av medlemmar i staten, polisen och försvaret är vi mitt i smeten och kan inte ens skylla på att våldet inte finns. Det är oroande att fördomarna när det gäller dessa insatser och deras påverkan på individers inställning till samhället är lika stora som de som finns om skolskjutningarna. Våldet måste diskuteras mer seriöst. Tack Peter Gill.

Referenser

Meiton F (2012): Vår våldsamma tid är bara en tebjudning. SvD 2012-04-12.

<https://www.svd.se/var-valdsamma-tid-ar-bara-en-tebjudning>